

Daarom kan men terecht spreken van den Sabbat in het Paradijs.

En al leert nu ook de historie van ons geslacht, dat deze ordinantie des Heeren schier geheel uit het zedelijk bewustzijn der menscheid was uitgesloten; dat er nog slechts bij Babel en Assur, zij het dan ook in verkeerde zin begrepen, zekere heugenis van was; en ook dat deze ordinantie bij Israël, en dat reeds vóór de wetgeving op den Sinai bekend was en eerst bij Sinai tot een positief gebod werd, — op grond van Genesis 2:2 en 3 en Exodus 20:11 moet beleden, dat een Rustdag of Sabbat op zes werkdagen, niet maar specifiek Israëlitisch maar algemeen menschelijk is.

De exceptionele verhouding, waarin de menscheid, tegenover het vierde van de tien geboden staat, en wel zoo, dat zij schier van geen Rustdag weet, is door de zonde.

Maar een mensch, die naar deze schepingsordinantie weer leeft, die zes dagen werkt en dan den Rustdag, den Sabbat des Heeren houdt, ontdekt naar lichaam en ziel den zegen, dien God ook hier verbindt aan het doen van Zijn wil.

God heeft den zevenden dag gezegend en dien geheiligd.

Eene overvloeiende verbergching.

Gij had den mensch op ons hoofd doen rijden; wij waren in het vuur en in het water gekomen; maar Gij hebt ons uitgevoerd in eene overvloeiende verscheiding.

Psalms 66:12.

In de wereld daarboven staat op het leven een geheel ander stempel gedrukt, dan hier op aarde. In dat rijk der heerlijkheid is geen zonde, en dus ook geen verlossing; geen ellende, en dus ook geen uitredding. Er kan alzoo niet zijn de overgang uit twijfel in geloof, uit zwakte tot kracht, van leed tot vreugd, uit rouw tot de vertroosting. Kortom, al wat door het enkele feit van zonde en ellende, in ons leven op aarde gedurende breking, versterking, overgang, herstel en hooger verheffing brengt, is in het eeuwige leven buitengesloten.

Ook aan het paradijs was dit gestadig afwisselende vreemd, en toen de zonde in het paradijs drong, was het paradijs weg en trok de vloek door onze aardse existentie.

Volstrekt niet, alsof in het paradijs de doodelijke verveling der eentonigheid zou hebben geheerscht, of ook in den hemel om Gods troon ontstentenis van alle afwisseling en somber was over het aanzijn der gezaligden zou doen trekken. Zonder eindeloze onderscheiding is er geen hooger leven denkbaar, en die rijkere levensontplooiing zal voor Gods troon eens alles te bovengaan en overtreffen, wat wij op aarde als hooger levensontwikkeling gekend of in dichterlijke verbeelding gedroomd hebben.

Doch, naar den maatstaf van dit leven is het leven hierna nooit niet af te meten. Het is anders soort. Het draagt een geheel ander karakter. Het behoort aan een geheel andere wet. Het boeit door gansch andere schoonheid, weelde en genieting. Maar juist daarom blijft het voor ons een voorwerp van geloof en hoop, en leent het zich niet tot voorafschaduw in dit leven. En al mogen beelden uit dit leven ook in de Schrift gebezigd worden om er ons een indruk van te geven, toch voelt ieder dat het vol meerge en de onverminderde wijf van de brulof des Lams nitsluitend dienst doen, om de geestdrift van feestvreugde te wekken, en in het minst niet om aan te duiden, waarin die feestvreugde zal bestaan.

Het is nog niet geopenbaard wat zij zijn zullen. Genoeg we weten, hoe het een leven in eindeloze vreugd en heerlijkheid zal zijn. Maar hoe die vreugd zich eens voor ons ontsluit zal, en in wat vorm ze voor ons zal opdagen, geeft het geloof aan zijn God over; en op dien Vader in de hemelen en Zijn Zoon Jezus Christus trekt zich, in afwachting van die heerlijkheid, al het zieleverlangen van Gods kinderen saam.

Hier op aarde daarentegen karakteriseert de zonde heel ons aanzijn en heel onze menscheid. En dat volstrekt niet enkel in dien zin, dat er rusteloos elk dag en elke nacht zonde gepleegd wordt en dat deze zonde verwoesting aanricht, maar heel anders en meer nog in deze beduidenis, dat de zonde ons menscheid leven breekt, de stutten van dat leven gedurig ontzet en elkaar doet afwisselen, en den weg waarlangs dat leven zich beweegt, niet vlak voor u uit, maar rusteloos op en neer doet gaan; nu door de diepte, dan over de hoogte, nu door het licht, dan door de donkerheid, nu door den lach, dan door het geween der treurende gekenmerkt.

Dat er is lief en leed; dat er is vreugd en smart; dat er is een krachtig en gezond zijn en dan weer in krankheid nederliggen; dat er is een geboren worden en een sterven; een dragen ten doop en een uitdragen naar het graf; dat er is inzinking en opstanding; dat er is zieleverdering en bekeering; dat er is verleiding en lokking naar den Christus; kortom, dat heel ons menscheid leven zich opbuigt en splitst in eindeloze tegenstellingen, het komt alles uit het één allesbeheerschende feit van het bestaan der zonde voort.

Saat het eenmaal voor u vast, dat er zonder zonde geen ellende, geen krankheid en geen dood op aarde zou zijn, dan is het de zonde die haar stempel van breuk en van heeling op heel ons aardse leven drukt, en zou het hoogelijk interessant zijn, eens heel uw menscheid existentie onder het gezichtspunt van deze breuk in beeld te brengen.

Zonder zonde geen recht om recht te spreken, geen arts om de kranken te genezen, geen bedienaren des Woords om Gods Woord te prediken, geen werk der barmhartigheid noch der ontferming, geen Kerke Gods op aarde.

Nu mag hieruit natuurlijk nooit worden afgeleid, dat zulk een in eindeloze schakeering en tegenstelling opgebroken en opgebarsten leven ons eigenlijk leven is. Het leven in heilige harmonie en ongebroken eenheid staat oneindig hooger, en zal eens blijken alleen onze ware, echte, waarlijk menscheid existentie te zijn, gelijk ze dat nu reeds voor Gods engelen is.

Maar wel volgt er uit, dat ons leven hier op aarde een aldoor geslingerd, een aldoor schommelend, en aldoor op en neer gaand leven zijn moet; en dat uw leven hier op aarde rijk,

interessanter en gewichtiger wordt, naarmate ge aan sterker slingeringen bloot zijt gesteld en het op en neer gaan in uw existentie sterker evenredigheden aanneemt.

Die slingeren zijn in ons leven ongelijk. Bij den een veel moeilijker en aangrijpende dan bij den ander. Er zijn er die ternaauwer nood indoken en, omgekeerd, niet dan een zeer geringe verheffing in het leven kennen. Maar er zijn er anderen, die tot in den diepten afgrond worden nee-geploft, maar dan ook straks de zaligste wandelingen kunnen maken op de bergen van Gods heiligheid.

Een dier laatsten is gedurig in den psalmist aan het woord.

Vandaar eenerszijds dat roepen uit diepten van ellende en het klagen dat banden des doods en der hel zijn ziel verschrikken, maar dan ook anderszijds die jubel van uitredding en verlossing, uitlopend op dat dankbaar erkennen, dat God hem heeft uitgevoerd in een „zeer overvloeiende verscheiding“.

Die verscheiding beduidt krachtvernieuwing. Een versch span voor den wagen beduidt een span, dat zoo uit de weide komt in de volheid van zijn kracht. Een versch corps troepen be tekent een slagorde, die nog niet aan den slag deelnam, maar optrekt in ongebroke kracht.

En zoo is er verscheiding, als ge opkomt uit een periode van doodelijke zielsafmatting, van machtloze insinking, van innerlijke onderwijning, en dat ge nu, verjongd en vernieuwd in uw levenskracht, u door Gods genade aan uzelfen voelt teruggegeven, om, als had nimmer iets u gedeeld, in het volle besef van Gods genade, met vernieuwen moed den strijd van het leven tegen te gaan.

Die verscheiding kan daarom tweërlei karakter dragen. Het kan zijn een verscheiding uit geestelijke insinking, maar het kan ook zijn een verscheiding uit de insinking van uw levenslot.

Ge kondt tot in het dal der schaduw des doods zijn gekomen, en nu weer wandelen in het lieflijk licht van de zon die heel uw leven bestraalt.

De gedruktheid en benauwing, die verdriet, tegenspoed, berooving en lijden brengt, kan met een zwaarte op uw hart reekomen, en het bijna verpletteren. Verreweg de meesten blijven daar veelemaal. Ook zij drinken wel hun drinkbeker, maar aan verreweg de meesten wordt die drinkbeker van rouw en verdriet niet dan met mate toegereikt. Ze zouden ook geen zielskracht bezitten om meer te dragen. Maar er zijn ook steeds enkelen geweest, tegen wier borst de golven van het bittere lot rusteloos en zonder sparen zoo bijna meedoogenloos aansloegen, dat alleen de hun ingeschapen heldenmoed door Gods genade hen behoeftte voor bewijzen.

Zulk een periode kan lang aanhouden, en vooral dat aanhouden van druk en lijden, is zoo nameloos uitputtend en afmattend.

Maar als dan eindelijk dat lijden afzakt, en er sommige dagen komen, en er komt vreugdeoliefte, dan heeft God de Heere er niet zelden lust aan, zulk een drager van de Jobsgestalte met ongekende levensvreugde als te overdruppelen, en dan is het van zijn lippen, dat met een kreet waar heel de ziel in meert, de juichroep opgaat: O, mijn God, Gij hebt mij uitgevoerd in een overvloeiende verscheiding.

Stiller, maar nog zaliger is het, als die overvloeiende verscheiding ons geestelijk overkomt.

Natuurlijk overkomt dit alleen aan den mensch, die geestelijk bestaat, die innerlijk een geestelijk leven leidt en die dorsten kan naar zijn God, gelijk het hart dorst naar de water stroomen.

De duizenden, en nogmaals duizenden, die onbezorgd voorleeren, zonder ooit de gemeenschap met God voor hun ziel te missen, staan hier geheel buiten.

Maar kent ge een geestelijk leven in uw ziel; weet gij wat het is, in Gods verborgen omgang te zijn ingeleid; en hebt ge geleerd om elken morgen en elken avond uw werelike kracht te putten uit het zoeken en vinden van uw God; dan deelt voor u het leven zich in twee scherp contrasterende soorten van dagen: dagen dat ge rijk in u God, en nabij Hem levende, uw ziel in u van vreugde voelt opspringen, maar daarnaast en daartegenover die andere dagen, dat de hemel van koper schijnt, en ge op uzelfen teruggeworpen, niets dan donkerheid en duisternis in u ontwaart, en als een verloren schaap u van uw God voelt afgedoold.

Dat kan een gevolg van begane zonden zijn, maar het kan ook zijn, dat God u opzettelijk door de duisternis leidt, om uw geloof te beproeven en u dieper inwendig te bewerken met ongeziene genade.

Zoo kunnen er dan dagen, en weken, ja soms maanden zijn, dat het aangezicht Gods voor u schuilt; dat ge ster doorbrekt aan den donkeren hemel uwer ziel; en ge, van uw God u verlaten voelend, treurt in u zelve met een droefenis die de wereld niet kent en niet verstaat, maar die u zoo bitter doet het hart snijden.

Maar dit lijden is voor een tijd. In de verlatenheid waart ge niet verlaten, maar uw God u bewerkende met een ge, maar waarvan ge straks eerst de vrucht kennen zoudt en genieten.

En zijn dan eindelijk, eindelijk, die dagen van geestelijke donkerheid aan hun einde toegekomen, en breekt het licht weer door, en komt uw God terug om zich in de volheid zijner genade aan u te openbaren, o, dan is het ook voor u dat een overvloeiende verscheiding.

En danervaart ge het, bekend ge het, dat, zoo uw God u niet door deze diepte der verlatenheid gevoerd had, ge nimmer zulk een diepgaande vreugde in uw ziel zoudt ervaren hebben, als nu uw deel werd.

Alleen na u door deze diepte der donkerheid geleid te hebben, kon uw God u uitvoeren tot zoo overvloeiende verscheiding van heel uw innerlijk bestaan.

Amsterdam, 31 Maart 1905.

Zending onder de Joden.

De zending onder de Joden is in den laatste tijd wel wat op den achtergrond getreden.

Dit ligt niet aan den ijver der deputaten.

Met name Br. Kropveld, zelf een heerlijk voorbeeld, dat God nog gedachten des ontfemmens over zijn oude volk heeft, liet niet na, telkens de kerken in dit opricht op haar roeping te wijzen.

Maar men wist nu eenmaal, dat de kas der Joden zending niet, om het op zijn

zachtst uit te drukken, aan chronische tekorten leed, en er was zoveel andere arbeid, die om steun vroeg, dat de belangstelling voor dit werk allengs verflauwde.

Ongetwijfeld droeg daartoe ook bij, dat deze zendingsdienst nog altoos te veel ge-centraliseerd is.

De ondervinding met de zending onder de heidenen heeft genoegzaam geleerd, dat er eerst recht schot in het werk komt, als de kerken zelve den arbeid ter hand nemen. Niets wekt zoo den ijver en prikkelt zoo de energie, dan wanneer men zelf een arbeidsveld zich ziet aangewezen en de verantwoordelijkheid voor den arbeid op dat terrein draagt.

De Synode te Arnhem drong er daarom op aan, dat ook deputaten der Jodenmissie „samenwerking zouden zoeken met de plaatselijke kerken.“ Al ontkennen we niet, dat de Joden zending eigenaardige moeilijkheden oplevert, toch moet het einddoel van den weg zijn, dat de kerkeraden onze groote handelssteden, waar de jodenbevolking het talrijkst is, zelf de band aan den ploeg slaan en generale deputaten daarbij slechts hulpdienst verrichten.

Het rapport door deputaten opgesteld voor de a. s. Synode achten we daarom belangrijk genoeg om het hier over te nemen:

Concept-regeling omtrent de zending onder de Joden.

Ter voldoening aan de opdracht, hun gegeven door de Synode van Arnhem, 1902, om tegen de volgende Synode te ontwerpen een duidelijk omchrevene en wel uitgewerkte regeling omtrent de Zending onder de Joden, hebben de deputaten, door de Synode van Arnhem hiervoor aangewezen, de eer om aan de Hoog Eerw. Synode van Utrecht de navolgende Concept-Regeling aan te bieden.

Zij beginnen met de vrijheid te nemen het onderwerp, hun ter behandeling opgedragen, eenigzins te beperken, vertrouwende dat zij hierna in den geest der Synode van 1902 handelen. Luidt het daar in het algemeen: Zending onder de Joden, — deputaten wenschen er bij te voegen: in Nederland.

Immers vertoont de Nederlandsche Jood een eigenaardige type, waarmede dient gerekend. Was hij nog de Jood van vroeger, de man die het Oude Testament las door den bril van den Talmud, zoo zou de Methode der Zending tegenover hem een geheel andere moeten zijn, dan nu noodig is. Uwe deputaten zouden dan, in aansluiting aan de Gereformeerde Vaders, voorstellen van de Particuliere Synoden van Utrecht in 1690, Delft en Leiden, 1696 en 1698 nuttig achtende, namelijk, dat het onderwerp in de Gedeelte der Joden, de Joodse theologie en de polemiek tegen deze omvatten zou; alsmede dat in elke stad, waar de Joden een aanmerkelijk deel der bevolking uitmaakten, een prediker aangewezen zou worden, om zich hunner meer bijzonder aan te trekken. Opsomming van wat in gelijke richting nog meer ge daan zou kunnen worden, werd het door de omstandigheden geest, kan overbodig worden geacht, omreden wij voor een geheel anderen toestand staan dan onze Vaders. De ondervinding door de deputaten opgedaan, heeft hen geleerd, dat de talmudische Jood ten onzent eens steeds slinkende minderheid vormt; des te groter daarentegen wordt het aantal gemodereniseerde Joden, die de messiaanse verwachting hebben prijsgegeven, de Schrift evenmin als den Talmud gelooven, en wat hunne denkwijs betreft, dezelfde schakeeringen van het ongeloof vertoonen, die men in de afvallige Christenheid aantreft. Hier blijft geen plaats over voor polemiek of apologetiek, die uitsluitend den Jood gelden, maar slechts voor zoodanige als het ongeloof in het algemeen raakt.

Hiermede is echter nog niets stellig gezegd omtrent de bearbeiding van den Jood. De vraag, door de Synode van 1902 ter beantwoording gegeven, wacht nog op antwoord.

Liefst zouden deputaten volstaan met uwe Synode te verwijzen naar wat vastgesteld is in het Rapport aan de Synode van Middelburg, 1896, waren zij niet overtuigd dat de geestelijke en financiële krachten, waarover onze Kerken te beschikken hebben, de uitvoering van het voor gestelde en principieel goedgekeurde, vooral nog onmogelijk maken.

De Synode van 1896 beperkte den arbeid onder de Joden dan ook tot colportage en bezock van een daarvoor geschikt broeder. De Synode van 1902 nam gelijk standpunt te dezen opzichte in, maar erkende toch dat deze wijze van arbeiden, ook al geschiedde zij naar haar besluit in samenwerking met plaatselijke Kerken, nog kon aangevuld, bijkens hare boven omschreven opdracht. Naar het oordeel Uwer deputaten was deze laatste meening juist. De ondervinding heeft hen geleerd, niet alleen dat het moeilijk is om een geschikt colporteur te vinden, maar ook dat met colportage en bezek weinig uitgewerkt wordt. De akker is hard. De Jood is veelvuldig in materiële verzoeken. Bijhels acht men niet noodig; tractaties wij men, voor de eerste maal dat zij aangeboden worden, nog wel aannemen; maar, gelijk men niet elkt bijhet, dat ons gratis toegereikt wordt, zulks pleegt te doen. Gelegenheid tot het aanknoopen van een godsdienstig gesprek is er zelden, en wordt het al niet geweigerd, dan vaak aangegeven als een gelegenheid om te spotten. Wie nog enige belangstelling toont, wordt door de „Vreze der Joden“ weerhouden om verder te gaan; zoo het verstand al gewonen is, het hart blijft ongeerd. Al gelooven Uwe deputaten niet, dat de thans gevolgde arbeidwijze geheel nutteloos is, zoo meenen zij toch te mogen zeggen, dat zij op zich zelve weinig uitwerkt.

Om die reden willen zij Uwe aandacht vestigen op wat in de Synode van 1902 „samenwerking met plaatselijke Kerken“ heette. Tot dusver bestond deze samenwerking hierin, dat onze Colporteur zich tot den Voorzitter des Kerkeraads begaf, ter plaatse waar hij kwam arbeiden, om zich van diens medewerking te verzekeren. Deze beperkte zich doorgaans tot het geven van inlichtingen, plaatselijke toestanden betreffend.

Men zou er tevens onder kunnen begrijpen dat aan een enkele Kerk geldelijke ondersteuning werd verleend voor plaatselijken arbeid onder kinderen van Joden door middel van Zondagschool. Of ook dat hetzelfde geschiedde tot tegemoetkoming in de kosten, die zij wegens tot het Christendom bekeerde en deswege broedeloos geworden Joden, te maken had. Veel verder echter kwam het niet.

Eenigzins beter slaagde de samenwerking met plaatselijke verenigingen, al moesten deputaten zich uiteraard tot niet geven van zede

lijken en financiële steun beperken, zouden zij niet buiten de grenzen hunner bevoegdheid treden. Zulk een vergoeding, uit leden der plaatselijke Kerk bestaande, maar overigens buiten verband met de plaatselijke Kerk, treft men sedert eenige jaren in een der grootste plaatsen van ons land aan. Hare leden trachten door huisbezoek de Joden te bereiken; zij houden voor hen toegankelijke bijbellezingen met bijbelbespreking, waarin zij nu en dan sprekers van elders laat voorgaan; zij trachten Joodsche kinderen op hare Zondagsscholen tot leerlingen te verkrijgen, en ze op hare zangles of breischool met de waarheid bekend te maken; voorts verspreidt zij tractaatjes. Om niets te vergeten, zij er bijgevoegd, dat zij tracht door het verleen van stoffelijke hulp het hart van den armen Jood voor zich te winnen. Ook nog op een andere plaats tracht men in gelijken geest werkzaam te zijn.

Hier gaat men alzo van de gedachte uit, dat de Joden door hunne eigene stadgenooten moeten worden beaard. Al ontveinen deputaten zich niet, dat ook bij toepassing van deze methode meer gemaad dan gemaad wordt; zoo neemt zij toch de vrijheid, om haar onder de aandacht der Synode te brengen. Indien zulke verenigingen zich in alle plaatsen vormden, waar een belangrijk aantal Joden gevestigd is, indien zij zich onder toezicht van den plaatselijken Kerkeraad stelden, of van den Kerkeraad zelve uitgingen, om dan door deputaten in hun werk te worden gesteund — zoo zou dat allicht meer dan thans nuttig kunnen werken, niet alleen tot toebrenging van Joden, maar ook tot verlevendiging van den ijver tot hunne bekeering. De colporteur zou zijn arbeid dan kunnen beperken tot de Joden in de kleine steden en op het platteland.

Meer dan dit valt er, naar het oordeel van deputaten, vooralsnog niet te adviseeren.

Hun advies dienen zij bij deeren als voorstel bij U in; dat voorstel is als volgt:

De Synode, kennis genomen hebbende enz. oordeelt:

a. in zake de zending onder de Joden te blijven bij het bepaalde art. 167 Synode van Arnhem a. d.

A. aan te benoemen deputaten op te dragen om de oprichting te bevorderen van plaatselijke, in verband met den Raad der Geref. Kerk aldaar staande Verenigingen, tot bearbeiding van Joden binnen haar ressort, en deze te steunen.

De Deputaten voornemens:

J. VAN ANDEL.
E. KROPVELD.
A. H. GEZELLE MEERBURG.

De titel, waaronder dit rapport aan de kerken toegezonden is: *concept-regeling omtrent de zending onder de Joden*, is zeker te weidsch. Want hoe belangrijk dit rapport ook zijn moge voor de kennis van wat er thans in de Jodenwereld omgaat, een nieuwe concept-regeling valt er niet in te ontdekken. Deputaten stellen eenvoudig voor te blijven bij het op de Synode te Arnhem bepaalde.

En de eenige ampliatie, die zij zich veroorloven, schijnt ons niet zonder bedenking te zijn. Dat deputaten den arbeid meer plaatselijk willen maken en in verband wil len brengen met den kerkeraad, is uitnemend. Maar de gedachte, dat hiervoor plaatselijke verenigingen zouden moeten worden opgericht, zij het dan al in verband met en onder toezicht van den kerkeraad, is wel aan ernstige bedenking onderhevig. Alle zendingsarbeid behoort uit te gaan van de Kerk. Aan haar is de roeping opgelegd, om het Evangelie aan alle creaturen, dus ook aan de Joden, te brengen. En geen vereniging behoort dien arbeid aan de Kerk uit handen te nemen.

Het zou ons daarom liever zijn geweest, indien de slotconclusie aldus had geluid: aan de te benoemen deputaten op te dragen met de kerkeraden onze groote steden in overleg te treden, wat zij doen kunnen om het Evangelie te brengen aan de Joden, die binnen hun ressort wonen.

Natuurlijk is onze bedoeling niet, dat predikanten of ouderlingen onze groote steden zelf op dezen arbeid zullen uitgaan met een speciaal mandaat van den kerkeraad. Hoe wenschelijk het ook zou zijn, dat hijv. een Kerk als te Amsterdam een speciaal Dienaar beriep om de Joden te bearbeiden, een dergelijke taak op te dragen aan de gewone ambtsdragers, zou te veel van hun kracht geveerd zijn. Maar wel behoort van den Kerkeraad het initiatief uit te gaan; heeft deze zich te verzekeren van de hulp van daartoe gewillige personen, en moet door hem bepaald worden, op welke wijze deze arbeid geschieden zal. Een plaatselijke vereniging, al staat ze in verband met den Kerkeraad, behoudt toch altijd min of meer haar zelfstandigheid, treedt feitelijk naar den kerkeraad op en doet dit om een arbeid te verrichten, dien Christus aan zijn Kerk bevolen heeft.

Aan den vrijen arbeid der Christelijke liefde wenschen wij zeker geen kerkelijke banden aan te leggen. Scholen, jongelingsverenigingen, stichtingen van barmhartigheid enz. moeten opbloeien uit den wortel van het particulier initiatief. Maar wat God aan de Kerk heeft opgedragen, mag zij niet uit handen geven. En dat de zendingsarbeid daartoe behoort, zal wel niemand ontkennen.

Wij twijfelen niet, of deputaten zullen dit van harte met ons eens zijn. Moge deze welwillende kritiek op hun rapport er toe leiden, dat op de a. s. Synode ook de zending onder de Joden op zoodanige wijze geregeld worde, als met onze Gereformeerde beginselen in overeenstemming is.

Onder onze visschers.

Holland's glorie lag op zee.

Zoo rap als onze jannarts was er geen matroos te vinden. Met den heldenmoed onzer Tromps en De Ruyters wedijverde geen vlootvoogd. In koenen ondernemingsgeest staken onze ontdekkingsreizigers allen natien de loef af.

Die glorie is getaand. We kunnen ons nauwelijks meer indenken, dat eens Holland's vloot in sterke Brittanje's scheep-

macht overtrof en Frankrijk en Engeland beide het hoofd dorst bieden.

Maar de zee blijft toch altijd het Hollandsche hart trekken. Al is het dan ook niet meer om nieuwe werelddeelen te overnemen of voor de eer van Holland's vlag te strijden, maar om brood te verdienen voor het gezin, duizenden onzer landszonen tigen elken zomer weer uit, wagen hun leven in den kamp met de elementen, vaak schraal beloond voor hun zoo gevaarlijk bedrijf.

Niet genoeg kan daarom gewaardeerd de arbeid onzer zeekerken om dezen mannen ver van hun huis het Woord des Evangelies te brengen, een gezellig tehuis te bereiden, met raad en daad hen bij te staan in elke moeite, die zich voordoet.

Zonder ook maar in het minste te kort te willen doen aan hetgeen andere Kerken voor onze visschers doen, mag het toch tot eere van onze Kerken getuigd, dat van haar de stoot uitging, dat haar arbeid tot dusver de meest gezegende vruchten afwierp en dat de slechte naam, waaronder vroeger onze visschers gebukt gingen bij Schotland's bevolking, thans in een eervol verandering is.

Het pas verschenen verslag van den arbeid onzer zeekerken te Lerwick en te Baltasound zal dan ook met dankbaarheid worden ontvangen. De uitgezonden Dienaren des Woords Dr. K. v. d. Wal te Hillegom en Dr. J. D. Wielenga te De Leeke hebben gezegd, dat aan de kerken een flink rapport werd gezonden, dat in prettig vorm geschreven, alle dorheid van een verslag vermijdt en zich bijna als een onderhoudend reisverhaal lezen laat.

De „Hall“ of het vereenigingslocaal werd ook in 1904 druk bezocht en de hulp, door de predikanten verleend, werd dankbaar gewaardeerd. Door hun tusschenkomst werd menige moeilijkheid met de overheid op bevredigende wijze opgelost. Maar hoofzaak blijft natuurlijk de geestelijke arbeid, en wat deputaten daarover schrijven, moge daarom hier een plaats vinden:

Maar niet alleen daarvoor, ook voor wat we in geestelijk opricht daar voor hen deden, was die dankbaarheid duidelijk merkbaar. Als er onder begeleiding van de ongetrouwen een Psalm of christelijk lied werd aangeheven, of in bijbellesing en toespraak of gebed en dankzegging het woord der vertroosting en bemoediging tot hen uitging, dan konden we altijd op een luisterend oer en belangstellende aandacht bij hen rekenen. Slechts een enkele maal bleek het ons, dat niet allen door geestelijken honger en dorst naar het „Tehuis“ werden gedreven, waarom dan ook een woord van vermanen niet altoos zachterwege kon blijven. Maar afgedacht daarvan is de zegen van dien arbeid, (het zij zonder zelfverheffing gezegd) in geestelijken en stoffelijken zin, groot. Dat Lerwick's burgers ons visschersvolk nu gaarne zien komen, waar het vroeger werd gevreesd, en dat het gedrag onzer leden boven dat der andere visschers wordt geroemd, is zeker voor een niet gering deel aan dien arbeid te danken. En daarom spreken we het als onze vaste overtuiging uit, al was het alleen maar om dezen zegen: verheffing van het zedelijk bewustzijn onzer mannen, dan reeds zou uw werk, onder den zegen des Heeren, niet te vergeefs en ijdel zijn.

Maar er is meer, waarom het Zendingswerk onder de visscherieden waardeering verdient. Want immers, niet alleen in de week, maar ook op den dag des Heeren mochten we arbeiden tot bevordering van hun geestelijk heil door den dienst des Woords. De dienst des Woords vooral wordt in dat vreemde land en eene vreemde omgeving door hen op hoogen prijs gesteld. Op te kunnen gaan in den vreemde naar het huis des Heeren en ook daar het Woord des Heeren te hooren verkondigen in hunne eigen taal, dat heeft voor hen iets aantrekkelijks. Het is alsof het vreemde hun minder vreemd is geworden, wanneer ze daar „samenkomen in eene Hollandsche godsdienst-oefening en neerzitten onder het gehoor van een Hollandschen dominee. En het is eene aangename taak in zulke diensten voor te mogen gaan. Heel die dienst heeft een eigenaardige bekooring, vooral wanneer het getal kerkgangers tot 500 a 600 stijgt. Zulk een vergadering, uitsluitend van mannen, met hunne verschillende en opvallende kleederdrachten, heeft iets, dat bijzonder de aandacht trekt. Maar ook de dienst zelf mag in zijn eenvoud en ongekunsteld vorm inderdaad aantrekkelijk worden genoemd.

Voor al het gezang der visscherlieden gaat een machtige bekooring uit. Wanneer 500 a 600 mannen, meermalen stoere en krachtige mannen, bezaaid elk met een machtig keelgeloed, zich vereenigen in den rang, dan laat het nooit na een diepen indruk te maken op wie het voor het eerst hoort. Vol en schoon klonken de Palmen uit die 600 mannenborsten langs de gewelden van het schoone en ruime kerkgebouw. Het was ons alsof we ook in dat zingen met zijne tegelmatige, telkens wederkerende, drassende bewegingen, in het verheffen en dalen van de stemmen, huppelend en dansend als op eenzelfde maatgeleid, iets hoorden van het gonzen en ruischen van eene in beweging zijnde zee. De visscher blijft zeeman ook in de kerk, waar de eigenaardigheden van zijn beroepsleven zich nog openbaren in zijn gezang. Ik kan mij best begrijpen, dat een deel van Lerwick's inwoners zich altijd weer aangetrokken gevoelt tot die diensten, ook al verstaan ze, behoudens enkele uitzonderingen, van hetgeen er gesproken wordt, niets. En het is zeker tot eere van onze mannen en genotvol voor den prediker, dat elke vreemde bezoeker hunne rustige houding en onverdeide aandacht prijzen moet. „They are very, very quiet and attentive“, dat was de algemeene opmerking van elken inwoner van Lerwick, die onze godsdienst-oefeningen bezocht.

Wie dezen arbeid steunen wil kan een gave zenden aan Mr. A. J. L. van Beek Calkoen te 's-Gravenhage.

Palastina.

III.

Het hoog belang van de resultaten, tot dusver door de opgravingen in Palastina verkregen, is door ons voorgaande artikel reeds genoegzaam gebleken. Wel betroffen deze resultaten alleen de cultuur, en stonden zij niet rechtstreeks met het religieuze vraag-

stuk in verband, twee punten, hoe waarvan de critiek zen ze, hoe averech de school van de vormde van den tijde van de aartst tweede logenstraf Delitzsch, alsof Is naan geheel onder nische cultuur zou

Intusschen, van deze opgravingen religieuze verhouding hierbij uiterst vo vingen zijn tot di tische steden, die, Israël's heerschapp centrum verwijderd voor Israël's leven dien leert Gods W dat de afgodisch schelijk hart ondschap nooit geheel in het rijk der tie knie voor Baal n een uitzondering i stelling, alsof heel dat alleen den wa Schrift lijfrecht deel van het volk in het geheim of heel de strijd der doel gehad, dan tegen te gaan, en te roepen tot der wijl hierbij in de dienst van God deze een uitwend droeg, zich conce te Jeruzalem. Ee God te maken, v den aan Israël ve één altaar zijn, dom was. Voor z iets kunnen leen alleen negatief is hoe ook onder Is derij naverkte, i van Jehova kun dat alle zinnelijk onthraak.

Dat resultaat Palestina nu met bij het volk ble vermengd. De b in de Israëlitische zen dat genoegz allengs af; de e Kanaanistische vo van de kinderen offer, worden ste wooten van d blijven nog in mabeza's of heil vertaling niet gel opgerichte beelde hadden, maar e houwten zul war tische periode n ook de klachten. Maar van een uit van Jehova is i juist dat feit n afneemt, dat zinn gelijk Prof. Salie een factor werke en spade kunne tieve sporen he allengs zich ba God, die niet af geen andere god die geen prook geen uitheemsch

Voor de war deze opgravinge ben. „Uitdrukka voor het onderb deze war religi gevonden en z kunnen vinden, want een God, i beelden duidt, heid, barmhartig men niet gripe kan men de sp teeren.“ Maar v een helder licht der Kanaanister dat de Schrift waar ze onder i gevoelen deed, kleuren is gescl

De afgoden, worden ook in kens vermeld; Astarte of Isar door de Kanaa en Babylonisch afgoden zijn o inzonderheid v entegen nog e en vooral de z lize zullen toon afgoderij was, deze Kanaaniet

En naast di van de Kanaa minder in het deze dienst pla gen van kinder Schrift zoo t maar regel, k moeten aan de zijn. In een ve kinderen in gre ren hoogstwa wel niet door den, maar do daarop gewo wijs daarvoor Macalister in een aantal li van Astarte, aan een offer andere bewij genoegzaam b menscheid of

En dit wa